

NOC ŚWIĘTOJAŃSKA

Posted on 23 czerwca 2023

Zbliża się noc Świętojańska - jedna z najkrótszych nocy w roku, która niesie za sobą długą historię i bogate tradycje. Początkowo pochodząca ze słowiańskich obrzędów noc Kupały, została z czasem przyjęta przez chrześcijaństwo, stając się wigilią świętego Jana Chrzciciela.

W wigilię imienin Jana, czyli z 23 na 24 czerwca, obchodzona jest noc świętojańska. Chociaż w dzisiejszym popularnym przekazie często używa się również nazwy noc Kupały, jako synonimu tego święta, warto zaznaczyć, że nie są to dokładnie te same tradycje, choć istnieje wiele podobieństw w ich obrzędach. Warto również wspomnieć, że noc świętojańska oraz noc kupalna sąsiadują ze sobą w kalendarzu. Ta zbieżność nie jest przypadkowa i wynika z chrystianizacji tradycji ludowych o korzeniach pogańskich.

Od wieków przesilenie letnie było postrzegane jako wyjątkowy i magiczny okres. Dawniej to święto było łączone z kultem słońca, ognia i wody. Był to również dzień obfitujący w huczne zabawy i rozwiąłość. Nasi słowiańscy przodkowie wierzyli, że podczas tej nocy, każdy powinien się upić do nieprzytomności, aby doświadczyć boskiego uniesienia. Jednocześnie noc kupały była uważana za niebezpieczną, gdyż złe siły dążyły do zdobycia władzy, a ludzie starali się im przeszkodzić. Rozpalano wówczas święte ognie, których blask miał odstraszać demony i czarownice.

Woda

W porównaniu z przeszłością, dzisiejsze zwyczaje związane z tym dniem mają zdecydowanie łagodniejszy przebieg właśnie dzięki chrystianizacji. Kościół katolicki związał ten dzień ze św. Janem Chrzcicielem, który jest szczególnie związany z symboliką wody. Dlatego jest ona istotnym elementem nocy świętojańskiej. Dawniej wierzono, że kąpiel w tę noc, oczyszcza ciało i duszę oraz zapewnia zdrowie i płodność. Zaś po nocy świętojańskiej chodzono boso po rosistej trawie, aby zyskać atrakcyjność w oczach przeciwnej płci.

Co ciekawe, noc świętojańska była szczególnie ważna dla rybaków, flisaków i innych osób związanych z pracą na wodzie. Wierzenia ludowe głoszą: "Na świętego Jana woda już ogrzana", co świadczyło o tym, że w tej nocy woda staje się cieplejsza, bezpieczna do kąpieli.

Ogień

Również ogień jest ważnym symbolem nocy świętojańskiej. Symbolizuje on męskość oraz oczyszczenie i obronę przed złem. Dlatego tańczono wokół ognisk i skakano przez ogień. Miało to przynieść odpędzenie złych duchów, zdrowie, pomyślność i płodność. Parze trzymającej się za ręce, udany skok przez ogień wróżył szczęśliwe małżeństwo. Natomiast dym z ognisk zapewniał dobre warunki pogodowe podczas żniw i według wierzeń chronił przed złymi urokami.

Wianki

Jednym z bardziej popularnych zwyczajów w noc świętojańską jest puszczanie wianków. Jest to wróżba, która obecnie skierowana jest głównie do panien i kawalerów. Dziewczęta, tworząc wianki samodzielnie, wrzucały je do nurtu rzeki, oddalając tym samym nieudane, nieszczęśliwe lub nieosiągnięte uczucia. Kawalerowie mieli za zadanie wyłowić wianek. Jeśli im się to nie udało, przewidywano, że właścicielka wianka nie będzie miała szczęścia w miłości przez cały rok. Jeśli natomiast młody mężczyzna nie złapał żadnego wianka w trakcie nocy, również miał przeżywać kolejne dwanaście miesięcy w samotności. Jeszcze gorszą wróżbą była sytuacja, gdy wianek zaplątał się w sitowie lub zatonął. Miało to oznaczać trudności miłosne, niewłaściwie skierowane uczucia lub osamotnienie.

Puszczanie wianków w noc świętojańską miało nie tylko znaczenie matrymonialne. W przeszłości pleciono również wianki ochronne dla gospodarstw, przynoszące pieniądze lub chroniące przed chorobami.

Innym ważnym elementem nocy świętojańskiej jest legenda o kwiecie paproci, który według opowieści zakwitał raz w roku, w czasie letniego przesilenia. Poszukiwanie tego kwiatu symbolizowało szczęście i bogactwo, a według przekazu mogły go odnaleźć jedynie osoby sprawiedliwe.

Dziś tradycje nocy świętojańskiej przeżywają renesans popularności - łączą tradycję z zabawą. Choć wydarzenie ewoluowało na przestrzeni czasu, to obrzędy i zwyczaje związane z tą nocą, nadal łączą nas z historycznym dziedzictwem i ukazują bogactwo naszej kultury. Dziś też za Janem Kochanowskim możemy powtórzyć:

*Tak to matki nam podały,
Samy także z drugich miały,
Że na nień świętego Jana
Zawždy Sobótka palana. (...)*

*Że na nień świętego Jana
Zawždy Sobótka palana.
nieci, rady mej słuchajcie,
Ojcowski rząd zachowajcie:
Święto niechaj świętem bęnie,
Tak bywało przedtym wszęnie.*